

Zwarte Piet, wie kent hem niet

Een reis door de jaarfeesten op weg naar onszelf en de ander

Opnieuw in de aanloop naar het Sinterklaasfeest, laait de discussie op of we zwarte Piet als personage nu racistisch moeten interpreteren of niet. Verwijzingen naar de geschiedenis als gezellig Hollands volksfeest alleen helpt niet, als we ons niet ook vragen stellen over de diepere betekenis van de jaarfeesten.

Jaarfeesten

Voordat we naar het Sinterklaasfeest gaan, eerst nog even een aanloop. Het mag misschien gek overkomen, maar er is een samenhang tussen de Christelijke jaarfeesten en de van oorsprong heidense volksfeesten. Het lied waaruit ook het bovenvermelde citaat van de Nederlandse popgroep uit de jaren 80 *Het goede doel* stamt, begint met: *'Met Pasen denk ik aan Sinterklaas, dus stuur ik hem een kaart.'* Een bijzondere openingszin, maar een mooie brug.

Vanuit de Christelijk traditie kennen we een opeenvolgende reeks feesten. Kerst, waar we de geboorte van Jezus vieren. Epifanie op 6 januari, waar we met de doop in de Jordaan de geboorte van Christus in de mens Jezus gedenken. (In Nederland minder bekend, maar wel in bijvoorbeeld Rusland.) Dan Goede Vrijdag en Pasen, waar we stil staan bij zijn kruisiging en opstanding. Vervolgens Hemelvaart, waar we kijken naar de opname van de verlosser in de sfeer van de wolken. En dan Pinksteren, waar we met hulp van de heilige en genezende geest begrip kunnen ontwikkelen voor deze mysteries.

Michaëlfest

Dan is er nog een zevende feest in de rij van het jaarverloop: het Michaelfeest. Michael is een aartsengel en zijn feestdag wordt gevierd in de herfst op 29 september. Michael wordt vaak afgebeeld met de draak. Hij houdt de draak met een lans onder zijn voeten en kijkt zelf vrij en onbelast de toekomst in. Waar staat nu deze draak voor? We zouden hem ook kunnen zien als de schaduw in ons eigen wezen. Het nog onvolmaakte in ons. Als we de draak recht aankijken lopen we gevaar door hem verzwolgen te worden. Wie kent niet de innerlijke strijd met zichzelf? Wat welt op uit onze dieptes en wil ons beheersen? Als je in gevecht gaat met deze krachten verlies je het vaak. Daarom kijkt Michael de draak niet teveel aan maar richt zich met zijn moed en intelligentiekrachten op het goede, dat wat licht geeft. Zo houdt hij de tegenkracht in bedwang. Hij ontkent het niet, maar richt er alleen zijn aandacht niet teveel op. Als mens leren we moed, balans en visie uit dit beeld.

Sint Maarten

Michaël wordt in het jaarverloop gevolgd door het feest van Sint Maarten. Sint Maarten ziet aan de stadspoort een bedelaar. Iedereen loopt er schichtig aan voorbij, maar Maarten staat stil en schenkt hem zijn halve mantel. Dat wil zeggen: dat wat hem geborgenheid en veiligheid geeft schenkt hij aan de ander. Het is een Christelijk gebaar. Een gebaar van omhulling. Een gebaar uit liefde. Het is een algemeen menselijk gebaar.

Niet elk mens lukt dat. De meeste mensen immers lopen door. Vaak is de angst voor het lelijke buiten ons, de confrontatie met het onvolmaakte in ons eigen innerlijk. Dat willen we het liefst vermijden. Maar Maarten leert ons nederigheid, stilte, onbaatzuchtigheid en wijst op onze liefde en schenkende vermogens. Het feest toont ons een gloeiend licht in ons hart dat ons als lampion in de donkere de weg wijst.

Rondedans

Het verloop in de tijdstroom hoeven we niet alleen als een lineair gegeven te zien, maar kunnen we ook ervaren als een vreugdevolle rondegang. Een dans waarbij we elk jaar opnieuw de jaarfeesten meemaken. Het is dan mogelijk om ook van binnen een proces te gaan van geboren worden, sterven en opstaan. Samen met de Christelijke jaarfeesten. Bij het ontwaken hoort inzicht en moed om je weg bewuster te vervolgen. Daarbij ontmoeten we natuurlijk tegenkracht. Het Michaelfeest en het feest van Sint Maarten wijzen daarop. Maar ook hoe we daar mee om kunnen gaan.

Advent

Voordat er iets geboren wil worden hebben we de adventsweken. De voorbereidende weken naar kerst. Daar wordt stil gestaan bij een naderende geboorte. Het zou weldadig zijn wanneer we in deze weken niet in de hectiek van het uiterlijke leven vervallen, maar ook ruimte voor deze ontvangenis in onszelf kunnen waarborgen. Dat is niet altijd gemakkelijk. Het is de draak die niet alleen in onszelf opspeelt, maar die ons ook van buiten tegemoet treedt. Ons wil afleiden en verleiden. De commercie werkt juist in deze maanden sterk. De etalages zijn de ene dag nog volop in Sinterklaas-stemming en de volgende dag al in kerstsfeer. De nadruk van de feesten komt zo op het materiele, de cadeaus te liggen en kan afleiden van de innerlijke processen die ons willen verbinden met de natuur, de andere mens en ons eigen ware wezen.

Het Sinterklaasfeest

Het Sinterklaasfeest nu is een feest dat ons wil wijzen op ons zelf. Hoe heb je dit jaar geleefd? Vroeger kreeg je de roe, een zakje zout, of werd je zelfs in de zak gestopt.... *'Wie zoet is krijgt lekkers, wie stout is de roe..'* In het grote levensboek van Sinterklaas staat alles opgetekend. Het is een kroniek van het leven, waar alle gebeurtenissen genoteerd staan. Met dit bijzondere feest staan we stil bij wie we werkelijk zijn. Bij onze handelingen, motieven, hoe we leven. We kijken naar de goede maar ook naar de minder goede kanten van onszelf. We gaan het gevecht niet aan, zoals met de draak; we lopen er ook niet voor weg, zoals bij de bedelaar, maar we kijken verwachtingsvol maar ook in ernst naar onszelf. Wat zal de goede Sint brengen? We leren eerbied, zelfkennis, trouw, inleving. Verzorging, ook aan het paard van Sinterklaas.

Deze confrontatie met ons eigen wezen wordt op speelse wijze gevierd. Dat is de grote kracht van het Sint Nicolaas feest. Als we het tenminste op de traditionele wijze blijven vieren. Met onze gedichtjes maken we op humoristische wijze toespelingen op de onvolkomenheden van de ander. Ook met de surprises tonen we niet alleen in woord, maar ook in beeld wat de ander aan zichzelf zou kunnen verbeteren. Overal is op speelse wijze het schrik-effect van de wachter op de drempel. Zwarte Piet die plots in de deuropening opduikt en de kamer vol pepernoten strooit. Zwarte Piet en Sinterklaas die over de daken door de schoorsteen neerdalen. Een mysterie. Het is een overlevering van de Noordse mythologieën waar het achtbenig paard Sleipnir over de daken gaat en in verbinding staat met een hogere wereld die ons wil leiden. Ook het beeld van de schoorsteen, waar de geschenken afdalen in onze huiskamer en in onze eigen ziel, is een metafoor voor de nauwe schoorsteen van onze eigen verbinding met ons hoger zelf. Als we onze ziel reinigen, de schoorsteen vegen, dan bereiden we ons voor op advent en het kerstfeest.

Gedichten en surprises

Doordat we ons verdiepen in onze geliefden als we een cadeautje zoeken, een gedicht maken en ons echt afvragen: wat past bij de ander? Waar kan ik hem op zijn levenspad echt mee helpen? Dat kan klein zijn en dient in essentie geen materieel doel, dan doen we veel voor de ander. Deze gebruiken maken dat we onze creatieve krachten versterken en ten dienste stellen van de andere mens. We geven hem een deel van onze omhullende mantel en zoeken kleinoden om de ander op zijn levensweg vooruit te helpen.

Plaagpiet

Zwarte Piet nu is vooral een grappenmaker, een nar, een acrobaat. Tijn Uilenspiegel. Hij is humoristisch, speels, kan overal tegelijk zijn, brengt boodschappen, is dienstbaar, maar vanuit vrijheid. Hij dient niet zo zeer Sinterklaas, hij dient ons, zoals ook Sinterklaas ons dient. Hij wil ons voortdurend op een plagerige manier wekken voor ons hoger wezen. Dat we worden wie we echt zijn en ook verdiepen in de ander. Dat Zwarte Piet zwart wordt, door het roet van de schoorsteen, heeft in essentie niets te maken met de verschillende rassenkenmerken van de mensheid. We kunnen onszelf, zwart of wit, voortdurend afvragen, waar sta ik in mijn ontwikkeling? Hoe ga ik om met mezelf en met de ander? Hoeveel Sinterklaaswijsheid (van het grote boek) heb ik, of hoeveel speelsheid en wekkende kracht heb ik. Wat schenk ik een ander? Wat schenk ik mezelf. Het wonder is vaak dat door het verdiepen in de ander, we ook onszelf innerlijk schonen.

Gemeenschapszin

In die zin is het Sinterklaas feest een prachtig feest ter vorming van ware gemeenschapszin. Het feest mag evolueren. We zouden de zwarte pietten misschien ook paars, rood of groen kunnen schilderen, maar zijn outfit is al heel bond gekleurd! Laten we vooral niet angstig weglopen voor het zwarte roet van Pieterbaas, maar hem zien als een vriend. Tijden van Hiërarchie zijn voorbij. Onze tijd vraagt om vriendschappen en de weg van het hart.

Het Sinterklaasfeest wil een ware wekker zijn voor onze menselijkheid. Onze verdraagzaamheid naar elkaar. Het wil juist rassenverschillen overbruggen, omdat het daar niets mee van doen heeft. Het gaat juist om het uniek zijn van elk mens, en hoe we elkaar kunnen helpen dat te vinden en te wekken. Zwarte Piet is de speelse, actieve en liefdevolle medewerker die samen met de wijsheid van Sinterklaas een ongedeelde eenheid vormt en ons spiegelt een compleet mens te willen zijn.

Zwarte Piet, wiede wiede wiet.

Ik hoor je wel, maar ik zie je niet.